

Visitaties zijn niet langer de enige vorm van externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs. Sinds 2015

hebben deze externe opleidingsevaluaties een nieuwe adem gekregen. Meer dan voorheen leveren ze een bijdrage tot 'verbetergerichte kwaliteitszorg'.

Nieuwe wind door opleidingsevaluaties

Meer dan vroeger een kritische vriend

Patrick Van den Bosch

VLUHR KZ, Brussel

E

en instellingsreview, gecombineerd met opleidings-visitaties, óf een uitgebreide review waarbij de instelling een bijkomende beoordeling laat uitvoeren van de manier waarop ze de regie voert over de kwaliteitsborging van haar opleidingen – dat was de keuze die de decreetswijziging¹ van 10 juni 2015 aan de Vlaamse hogescholen en universiteiten bood. Alle instellingen kozen voor de tweede optie, waarbij ze instaan voor de eigen regie van de kwaliteitszorg en ze vrijgesteld zijn van opleidings-visitaties.

Deze koerswijziging kwam abrupt. Voordien werd algemeen aangenomen dat de mogelijkheid om opleidingen in eigen regie te evalueren pas vanaf 2021 in voege zou treden. Respectievelijk sinds 1991 en 2001 kenden de Vlaamse universiteiten en hogescholen een systeem van externe

kwaliteitszorg. De coördinatie hiervan lag in handen van de onafhankelijk functionerende Cellen kwaliteitszorg van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA). Beide Cellen kwaliteitszorg integreerden in 2013 tot de Cel Kwaliteitszorg van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholenraad (VLUHR KZ). Tot de eerder vernoemde decreetswijziging werden de meeste opleidingen aan de Vlaamse universiteiten en hogescholen achtjaarlijks gevisiteerd door de visitatiecommissies, gecoördineerd door VLUHR KZ en haar twee voorlopers..

De huidige vrijstelling van opleidingen om te worden gevisiteerd geldt voor drie types opleidingen niet: voor de nieuwe opleidingen, voor de opleidingen die als geaccrediteerd werden beschouwd op basis van een selectie in het kader van een Europees financieringsprogramma, en voor de opleidingen waarvan de accreditatieduur na een vorige visitatie werd beperkt. Het merendeel van deze drie types opleidingen wordt in Vlaanderen door visitatiecommissies onder begeleiding van VLUHR KZ geëvalueerd. Daarnaast laten ook verschillende geregistreerde instellingen² hun opleidingen evalueren door VLUHR KZ.

De verandering in het kwaliteitszorgsysteem bood de mogelijkheid om tekortkomingen uit de systematiek van externe opleidingsevaluatie structureel aan te pakken. Na meer dan twintig jaar opleidingsvisitaties was er een zekere routine ontstaan. De beperkte externe opleidingsevaluatie die in 2013 in Vlaanderen voor alle opleidingen werd ingevoerd, kon het tij niet keren. Zelfevaluatierapporten en visitatiebezoeken kregen vaker te maken met *window dressing*. Ook kon de door de overheid beloofde planlastvermindering bij

**Alle Vlaamse instellingen
kozen voor de tweede optie,
waarbij ze zelf instaan
voor de kwaliteitszorg**

Anderzijds kwam er een opbod tussen de opleidingen om hogere scores te halen dan de concurrent

de invoering van het nieuwe visitatie- en accreditatiestelsel niet in realiteit worden omgezet. Daarnaast werd een sterke juridisering van het visitatiegebeuren opgemerkt en ondervonden visitatiecommissies heel wat moeilijkheden om binnen clusters van gevisiteerde opleidingen evenwichtige scores. De huidige opleidingsvisitaties komen aan deze problematieken tegemoet door een grotere focus op kwaliteit, een efficiëntiewinst in het visitatieproces alsook door maatwerk per opleiding en een sterker eigenaarschap van de gevisiteerde opleiding.

Focus op kwaliteit

Een van de in het oog springende veranderingen bij de huidige opleidingsvisitaties is de wijziging van de vierpuntschaal (onvoldoende – voldoende – goed – excellent) naar een tweepuntschaal (onvoldoende – voldoende). De reden voor deze verandering is tweeledig. Enerzijds was het voor commissies praktisch onmogelijk om in het evaluatiesysteem met drie brede standaarden (sinds 2013 in voege) de nodige objectiviteit in de schaling tussen voldoende, goed en excellent te kunnen leggen.³ Anderzijds kwam er een opbod tussen de gevisiteerde opleidingen om hogere scores te halen dan de concurrerende opleidingen in hetzelfde domein.

Visitatiecommissies ontvingen veel vragen van opleidingen als uit het rapport bleek dat een concurrent op een standaard eenzelfde of een hogere score kreeg. Dit versterkte ook de juridisering van het visitatieproces. Opleidingen gingen soms in beroep tegen de beslissingen van visitatiecommissies. Deze tendens is nu – gelukkig – verdwenen. De invoering van de tweepuntschaal heeft ervoor gezorgd dat de tijd die commissies in het verleden spendeerden aan het beargumenteren van een score, nu veel meer wordt gewijd aan het verbeteringsgericht meedenken met de opleidingen. Meer dan vroeger kan een commissie een kritische vriend zijn die evenwel toetst of de minimale kwaliteitsdrempel wordt gehaald. De focus van de commissie ligt nu waar ze in een *peerreview* idealiter ligt: samen met de opleiding nadenken over de bijsturing van wat minder goed is,

over de eventuele verbetering van wat goed gaat, of over hoe dat als ‘goed praktijkvoorbeeld’ verder te verspreiden. Ondanks de positieve gevolgen van de huidige aanpak is er één aspect dat verloren is gegaan, samen met het verdwijnen van de achtjaarlijkse clusterwijze opleidingsvisitaties. Zowat alle *stakeholders* in het Vlaamse kwaliteitszorglandschap zijn het erover eens dat het verdwijnen van de *benchmark* tussen opleidingen in eenzelfde domein een verlies is. Dezelfde visitatiecommissie evalueerde tot 2015 per domein alle opleidingen en kon op die manier hen met elkaar benchmarken. Op die manier kregen ze inzicht in elkaars werking en was het voor hen mogelijk om te leren van elkaars sterke punten.

VLUHR KZ maakte de keuze om, met respect voor de decretale eisen, waar mogelijk de procedures van het visitatieproces te vereenvoudigen. Deze vereenvoudiging werd onder meer gerealiseerd door de kleinschaligheid van de huidige opleidingsvisitaties en het daaruit voortvloeiende maatwerk. Zo verloopt bijvoorbeeld de samenstellingsprocedure van een visitatiecommissie sneller, kan de dagindeling tijdens het bezoek volledig op maat van de opleiding worden toegesneden en kent de visitatieprocedure een snellere doorlooptijd.

Daarnaast werden efficiëntieverhogende maatregelen genomen. Zo waren in het evaluatiesysteem van 2013 een grote hoeveelheid verplichte bijlagen binnengeslopen die onvoldoende meerwaarde aantoonde. Zij werden daarom geschrapt.

Versterkt eigenaarschap

Opleidingsverantwoordelijken zeggen dat ze in het huidige systeem minder druk vanuit hun eigen instelling ervaren om beter te zijn dan een concurrerende opleiding. Hoewel dit moeilijk te meten valt, bestaat ook bij de medewerkers van VLUHR KZ de indruk dat de opleidingsverantwoordelijken een opener houding aannemen tegenover de visitaties. In een zelfevaluatie rapport moet een opleiding nog steeds aantonen dat ze aan alle standaarden voldoet. Hoe ze dit

Verantwoordelijken zeggen dat ze in het huidige systeem minder druk van hun instelling ervaren

Kwaliteit – van wie, voor wie?

aantoont bepaalt de opleiding in grote mate zelf. Op die manier wil VLUHR KZ de te visiteren opleiding de mogelijkheid geven om een zelfevaluatie op te bouwen op basis van de kwaliteitszorgtools die haar instelling hanteert.

De verandering in het Vlaamse kwaliteitszorgsysteem heeft de mogelijkheid gebracht om van opleidingsvisitaties meer dan ooit een waarderings- en verbeteringsgerichte peerreview te maken. Hierbij staat het gezamenlijk streven naar kwaliteitsvol hoger onderwijs voorop. Ondanks de afwezigheid van de benchmark tussen opleidingen, maar dankzij het verdwijnen van de onderlinge concurrentie, het verdwijnen van een reeks verplichte administratieve handelingen en het vervangen van de vierpuntschaal door een *pass or fail*-systeem, hebben opleidingsvisitaties opnieuw adempauze gekregen.

Patrick Van den Bosch

is stafmedewerker kwaliteitszorg bij VLUHR (Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad)

Noten

- 1 Een Vlaams decreet is een Vlaamse wet.
- 2 Er zijn in Vlaanderen twee soorten door de overheid erkende instellingen van hoger onderwijs. Het gaat om ambtshalve geregistreerde instellingen en (niet-ambtshalve) geregistreerde instellingen. De universiteiten en hogescholen maken deel uit van de ambtshalve geregistreerde instellingen. Geregistreerde instellingen zijn alle niet-ambtshalve geregistreerde instellingen die hoger onderwijs aanbieden in de Vlaamse Gemeenschap en door de Vlaamse Regering werden geregistreerd.
- 3 Ter illustratie: Standaard 2 omvat onder meer een beoordeling van het programma, het personeel en de faciliteiten van een opleiding. In vergelijkend perspectief tussen verschillende opleidingen is gebleken dat elke visitatiecommissie worstelde met de vraag hoe een objectieve weging te geven aan elk van de onderdelen van deze brede standaard. Deze scorebepalingen werden door de visitatiecommissies als tijdsintensief en weinig kwaliteitsbevorderend ervaren.